

En notis och två rubriker – med ordklasser i fokus

Marianne Nordman
Institutionen för nordiska språk
Vasa universitet

This paper discusses some typical features of headlines of news items in the Finland-Swedish newspapers Hufvudstadsbladet and Vasabladet. The news items are distributed by the Finnish news service, and the same news are published in the two newspapers on the same day, often with different headlines. Even though the headlines seem to be similar as to the frequency of nouns, verbs, adjectives and numerals, a closer study of the use of words shows clear differences especially on the semantic level but also in the tense and type of action.

Nyckelord: rubrikspråk, dagstidningar, notiser, ordklasser

1 Bakgrund

För en tid sedan kom jag av en händelse att lägga märke till en rubrik på en nyhetsnotis i *Vasabladet* (Vbl), dvs. rubriken *Magra fåglar flyger längre*. Samma dag ingick fågelnotisen också i *Hufvudstadsbladet* (Hbl) men under rubriken *Feta fåglar flyger kortare*. De två tidningarna hade anlagt helt olika perspektiv på fåglarna även om notisen i stort hade samma ordalydelse hos båda. Nyhetstexten hade levererats av Finska Notisbyrån (FNB). Det likartade innehållet och de olika rubrikerna väckte min nyfikenhet och jag ville ta reda på i vilken mån de olika rubriceringarna kanske bara var en tillfällighet.

Studier i dagstidningsrubriker på svenska är få och av ganska gammalt datum. Ett par sådana är Conons (1973) granskning av rubrikspråket på *Dagens Nyheter*s första sidor och boken *Språket i spalterna* utgiven av Alfvegren, Conon, Danell, Gellerstam, Larsson och Tingbjörn (1976). I några uppsatser av senare datum (Nordman 1997, Nordman 1999 och Nordman 2000) har jag själv studerat dagstidningarnas rubrikpraxis. Studierna i mitt nu aktuella material fokuserar på hur journalisterna utnyttjar olika möjligheter att sätta rubrik och speciellt hur rubriksättningen förverkligas sedd ur ett ordklassperspektiv. I Nordman (2006) har jag granskat samma material ur strukturell och innehållsmässig synvinkel.

2 Material

Materialet för min undersökning består av 110 rubriker för nyhetsnotiser dels i *Vasabladet* (Vbl) och dels i *Hufvudstadsbladet* (Hbl) under perioden 27.9–14.10.2005 (totalt 220 rubriker). Även om materialet förefaller litet ger det ändå en tillförlitlig bild av situationen. Rubrikernas förtätade struktur begränsar i viss mån möjligheterna till variation (jfr resonemang i Conon 1973: 149).

Samtliga nyhetsnotiser i mitt material utgörs av texter som FNB producerat och som finns publicerade i båda dagstidningarna samma dag. Notiser som publicerats olika dagar i de två tidningarna har inte tagits med i undersökningen. Tidningarna har en frihet att stryka och omredigera FNB-notiserna och utnyttjar också i viss mån denna möjlighet (Teir 2006). Även om den innehållsmässiga överensstämmelsen generellt sett är stor i mitt material kan man vid en noggrann jämförelse märka differenser där tidningen strukit eller språkligt redigerat sin notis.

Innehållsmässigt rör notiserna vardagsnyheter, nyheter inom politik, ekonomi och idrott. De flesta notiserna är enspaltiga men någon enstaka, främst i *Hufvudstadsbladet*, är tvåspaltig. Rubrikerna är oftast tvåradiga (drygt hälften) men också här förekommer en variation i båda tidningarna mellan enradiga och maximalt fyrradiga rubriker.

En förfrågan till *Vasabladet* och *Hufvudstadsbladet* visar att FNB:s nyhetsnotiser oftast är rubriksatta redan av FNB. Tidningen har möjlighet att direkt använda den rubrik som FNB gett notisen. Barbro Teir (2006) vid *Hufvudstadsbladet* och Lars Rosenblad (2006) vid *Vasabladet* berättar att FNB producerar ett slags överskrifter men dessa är numera oftast rubrikformulerade. (Vid insamlingstidpunkten hade jag tyvärr inte tillgång till FNB:s eget material.) Då tidningen omformulerar rubrikerna sker detta vanligen av typografiska skäl. Rubrikerna skall t.ex. passa in i tidningens spaltsystem. Rubrikformuleringen görs vid båda tidningarna av sidredigeraren som kan vara olika person beroende på på vilken sida notisen publiceras (nyhet, ekonomi, sport). Nattchefen kan sedan göra en slutkontroll av rubrikerna. I mitt material är 17 av de 110

rubrikparen, dvs. 15.3 % identiska. Resten avviker från varandra, någon gång nästan helt och hållet, men vanligen mer obetydligt.

I det följande studerar jag mitt material i fråga om ordklasser så att jag grundligt granskar de viktigaste ordklasserna och deras användning i rubrikerna och genomgående anlägger ett jämförande perspektiv på de två delmaterialen. Jag utgår från kvantitativa data men för sedan undersökningen vidare på ett kvalitativt sätt och studerar rubrikerna fras för fras och ord för ord.

3 Ordklassfördelning

Ordklassfördelningen i tidningsrubriker brukar visa en stark dominans för substantiv. (Se t.ex. Conon 1976: 34 och Nordman 1999: 214.) Detta faktum gäller fortfarande även om man i dag gärna satsar på informativa rubriker där också verben får ett utrymme (jfr diskussionen i Sandig 1971: 156f och realiteten i mitt material enligt Nordman 2006). Ofta brukar man utelämna hjälpverb i rubrikerna, liksom också bestämd och obestämd artikel och infinitivmärket *att* (Conon 1976: 34). Tabell 1 visar andelen centrala ordklasser i nyhetsnotiserna i Vbl och Hbl.

Tabell 1. Den procentuella andelen substantiv, verb, adjektiv (inklusive particip i attributiv ställning) och räkneord av alla ord i respektive rubrikmassa i Vbl och Hbl.

	Vbl	Hbl
Substantiv	49,5 %	49,6 %
Verb	17,3 %	17,1 %
Adjektiv	8,8 %	7,8 %
Räkneord	3,5 %	3,0 %

Tabell 1 visar stora överensstämmelser tidningarna emellan i fråga om ordklassfördelningen. Endast när det gäller adjektiv tycks Vbl vara något mer generös än Hbl. En liten differens syns också i fråga om räkneord. Räkneorden ses som speciellt användbara i rubriker, eftersom de tillåter en typografisk flexibilitet och kan enligt behov skrivas antingen med bokstäver eller med siffror (Conon 1976: 34).

I en avhandling pro gradu där Toikkanen studerat huvudrubrikerna på Vbl:s förstasidor har hon för ordklassförekomsterna fått procentandelar som stämmer mycket väl överens med mina resultat. Hos henne står substantiven för 45,3 %, verben för 17,4 %, adjektiven för 9,4 % och räkneorden för 3,3 % av alla ord. (Toikkanen 2003: 47.) Ett material i *Åbo Underrättelser* visar liknande tendens, dvs. en substantivandel på 49,7 % och en adjektivandel på 9,4 %. I fråga om verb (13,6 %) är andelen dock anmärkningsvärt låg i *Åbo Underrättelser*. (Nordman 1999: 214.) Även om de procentuella andelarna i mina delmaterial visar på en stor överensstämmelse kan en närstudie i användningen kanske avslöja olikheter.

4 Substantiv

Den höga andelen substantiv i materialet ger möjligheter till djupanalys av de olika typerna av substantiv. I min granskning fokuserar jag på personnamn och kortord. Svensson (1993: 148) berättar att egennamnen, kanske till följd av en uppenbar personcentrering, blivit vanligare i nyhetsartiklar under perioden 1945–1985. I synnerhet personnamn men också ortnamn väcker alltid intresse hos läsaren och därför är det naturligt att de får ett tydligt utrymme inte bara inne i artiklarna utan också i rubrikerna (jfr Conon 1976: 42). Dessutom uppfyller de på ett explicit sätt kravet på att rubriken gärna skall ge svaret på frågan vem? Conon (1976: 42) konstaterar att det på många håll blivit vanligt att använda förnamn i rubriken för att ange personer. Kändisskap eller förtrolighet kan försvara att rubrikmakaren använder förnamn men i de flesta fall är det ändå naturligt att presentera en ny bekantskap med både förnamn och tillnamn, menar Conon. Överlag borde personnamnen i rubrikerna gälla allmänt kända personer (jfr Andersson-Ek, Andréasson & Edwardson 1999: 141).

Personnamn

I 27 % av rubrikerna i Vbl används personnamn, i 31 % i Hbl. Hbl satsar alltså något mer på personnamn; i två fall används t.o.m. två namn som i *Dimitrij Tursanov nästa för Jarkko Nieminen* (Hbl). I 14 av 30 rubriker med personnamn i Vbl används förnamn och tillnamn och 17 av de 36 namnen i Hbl innehåller både förnamn och tillnamn.

Gröhn (2002: 27) har undersökt ett rubrikmaterial på 900 rubriker i kvällstidningen *Ilta-lehti* och konstaterar att användningen av tillnamn eller förnamn och tillnamn där verkar ha att göra med hur man förhåller sig till personerna och hur bekanta man föreställer sig att de är för läsaren. Tillnamnen signalerar ett sakligt och respektfullt förhållande till den omtalade personen. I Vbl är det endast idrottsmän och -kvinnor som nämns med både förnamn och tillnamn (*Emma Laine, George Best*). Också i Hbl är tillvägagångssättet detsamma men dessutom har Hbl tre fullständiga namn på personer med politisk anknytning (*Lynndie England, Harriet Miers, Milton Obote*).

Av de personer som står endast med tillnamn i rubrikerna är i Vbl 10 sådana med idrottsanknytning (*Baldini, Nieminen*) och 4 med politisk anknytning (*Miers, Halonen*). Saddam Hussein omnämns med *Saddam*, vilket är allmän praxis i dagens nyhetsmedier. Hbl har endast tillnamn i 14 fall med idrottsanknytning och i 5 med politisk anknytning. I 9 rubriker går de båda tidningarna olika till väga. I Vbl står personen utan förnamn i 4 fall då Hbl har förnamn och tillnamn (*England – Lynndie England, Pulkkinen – Seppo Pulkkinen*) och i Hbl har man lämnat bort förnamnet i 5 fall då Vbl har förnamn och tillnamn (*Roger Federer – Federer, Jarmo Sohlman – Sohlman*).

Också sedda ur könsperspektiv har valen intresse. I 3 fall använder Vbl både förnamn och tillnamn om kvinnor och i 3 fall utelämnas förnamnet. I Hbl står 5 kvinnor med båda namnen utsatta. Det enda undantaget är *Halonen*. I Vbl står män i 11 fall med förnamn och tillnamn och samtliga är idrottsmän, medan Hbl har 12 exempel där män omnämns med båda namnen. Av dessa är 11 idrottsmän plus *Milton Obote*. Gröhn (2002: 27f) har i sitt finska material funnit att makthavare ofta presenteras med tillnamn, medan idrottsmän där omtalas både med tillnamn och med förnamn plus tillnamn.

Principiellt är tillvägagångssätten i de båda tidningarna lika, men Hbl är en aning mer generös i namnanvändning och föredrar att använda både förnamn och tillnamn om kvinnor. Över lag kan man också konstatera att de flesta namnen oberoende av strategi förekommer i idrottsnotisernas rubriker.

Kortord

I modern svenska kommer kortord, speciellt initialord, gärna till användning. I synnerhet i rubriker kunde man vänta sig ett flitigt bruk av sådana, eftersom de erbjuder ett bekvämt sätt att uttrycka sig koncentrerat (jfr Conon 1976: 34). Samtidigt måste rubrikmakaren naturligtvis ta hänsyn till läsarens möjligheter att förstå initialorden och därför hålla sig till en väl etablerad repertoar.

I mitt rubrikmaterial förekommer initialord i 18 fall i Vbl och i 15 i Hbl. I samtliga fall är det fråga om etablerade initialord. Orden står både självständigt och i sammansättningar som första eller andra led (*IFK, ETA, FPA-chef, boxnings-VM*). (Jfr i Nordman 1999: 215f om förekomsten av initialord i *Åbo Underrättelser*.) Endast Hbl har ett talspråkligt kortord (*flex*), medan Vbl skriver ut ordet i dess helhet (*flexibilitet*).

5 Verb

Verben spelar ofta en ganska undanskymd roll i rubriker, t.o.m. så att de saknas i vissa rubrikvarianter som då ger läsaren ett starkt koncentrerat intryck. Conon (1973: 143f, 1976: 34) konstaterar att de finita verben finns med i bara hälften av rubrikerna i hans material. I mitt material där 59 % av rubrikerna är satsformade har naturligtvis samma andel av rubrikerna också ett finit verb.

I båda tidningarna toppar verbet *få* (8 exempel i Hbl och 7 exempel i Vbl av vilka inget fall förekommer i de identiska rubrikerna) tio-i-topp-listan, följt av *avstänga*. I synnerhet verbet *avstänga* är klart kopplat till det gemensamma innehållet. Ett fall finns i ett identiskt rubrikpar. Men det finns också en variation i verbbruket så att verben *försvinna, ha* och *köpa* används 2 gånger i Vbl mot en i Hbl och verben *dö, döda, förstärka, skada* används 2 gånger i Hbl mot en i Vbl. Av samtliga 85 verb i Vbl är 23 sådana som inte finns i Hbl (t.ex. *dopningsavstänga, förebygga, konstatera, spela*) och av samtliga 86 verb i Hbl är 21 sådana som inte möter i Vbl (t.ex. *evakuera, häkta, shoppa, välkomna, öva*). Även om innehållet i notiserna är detsamma har rubrikmakarna alltså i mer än 30 % av fallen valt olika verb för att uttrycka sig och kanske kan man utgående från verben ana sig till en större aggressivitet i verbvalet i Hbl.

Aktionsart

En intressant synvinkel på verbanvändning i rubriker anknyter till aktionsart. Pilke (2000: 142f) har i sin studie av dynamiska fenomen i fackordlistor gjort en tudelning i sådana fenomen som står för handling och sådana som representerar händelse. Handlingar karakteriseras bl.a. av att de uttrycker aktivitet, avsikt och av att de kan vara resultativa. Händelser igen uttrycker process, utveckling, skeende.

I mitt material dominerar handlingsverben i båda tidningarnas rubriker med omkring hälften av alla verb som t.ex. i *Liberianerna röstade livligt* (Hbl), medan händelseverben är något färre som i exemplet *1 400 bussturer försvinner* (Vbl). En tredje kategori, tillstånd, aktualiseras i huvudsak då det finita verbet saknas och ett particip står för verbrepresentationen som i *Styrkelyftaren Sohlman avstängd* (Hbl).

Trots stor överensstämmelse i materialet har rubrikmakarna ändå inte alltid valt samma strategi för samma notisrubrik som t.ex. i *Koivus Montreal vann igen* (Vbl) där verbet återger en händelse, medan Hbl för samma notis tar fasta på handling i *Koivu nätade mot Atlanta*. Båda tidningarna väljer gärna ett dynamiskt grepp.

Tempus

Conon (1973: 156) förordar verb i presens i rubriker, gärna i s.k. "dramatisk presens". Helst bör man undvika förfluten tid, eftersom presens alltid ger ett färskare intryck. Sammansatt tempus är inte heller att rekommendera, eftersom detta alltid tar större utrymme. Likaså talar han för aktiv form framom passiv, då aktiv alltid ger rubriken "större kraft och livlighet". Även moderna handböcker (se Andersson-Ek, Andréasson & Edwardson 1999: 141) ger rubrikmakarna rådet att använda aktiv presensform.

Hbl använder sig något oftare av finit verb i presens än Vbl, medan förekomsterna av perfektparticip är i det närmaste lika många i båda tidningarna. Vbl är den enda som en gång använder infinitiv. Också nu varierar praxisen trots att helhetsbilden ger ett sken av stor överensstämmelse. Det är inte ovanligt att den ena tidningen väljer en rubrik i presens då den andra väljer preteritum som i paren

Tyfonen Damrey drar över Vietnam (Vbl)   *Tyfonen Damrey nådde norra Vietnam* (Hbl)

Liberianerna röstar livligt (Vbl)   *Liberianerna röstade livligt* (Hbl)

Kombinationer med två verb förekommer i båda tidningarna, 9 i Vbl och 10 i Hbl. Endast i ett par är rubrikerna identiska. I några av rubrikerna hade ett enda verb varit möjligt som när Vbl skriver *Man blev misshandlad med yxa*. Hbl väljer då den kortare varianten med ett verb dvs. *Man misshandlades med yxa*. Vbl:s *286 000 hektar skog har brunnit* kunde ha blivit *brann* eller *brinner*. Hbl betonar processen och skriver *Skogsbränder fortsätter oförsvagade*. Hbl:s *Jordbrukets avbytarsystem kan bli bättre* kunde ha uttryckts med enkel verbform fastän löftesaspekten då går förlorad. En sådan variant har valts i Vbl dvs. *Jordbruket får bättre system för avbytare* även om rubriken av andra skäl inte är kortare än Hbl:s.

I de flesta fall är kombinationen med två verb inte utbytbar mot ett enkelt verb utan att något i vinklingen av innehållet går förlorat. Om man i exemplet *Kunden föreslås få bättre skydd på kommunikationsmarknaden* (Vbl) byter ut *föreslås få* mot det kortare *får* förändras betydelsen. Men förslagsaspekten har också gått förlorad i Hbl:s verblösa rubrikval *Konsumenterna starkare inom kommunikation*.

Passiv

Vbl använder *s*-passiv i 11 situationer och Hbl i 10. I båda tidningarna finns ett exempel på utskrivnen omskriven passiv med *bli* och båda har flera prov på omskrivningar där hjälpverbet utelämnas och endast participformen skrivs ut (*avstängd*, *övergivna*). Ibland är passiv en rationell lösning som t.ex. i rubriken *Knivfabrik såldes* (Vbl) där passiv möjliggör en fokusering på själva försäljningen utan att de inblandade aktörerna lyfts fram. Den aktant som skulle vara subjekt i en aktiv sats är ointressant ur kommunikativ synvinkel (*Svenska Akademiens grammatik 4* 1999: 380). Passiv i Vbl:s rubrik *England konstaterades skyldig till fångövergrepp* är inte nödvändig, vilket framgår av Hbl:s val i samma situation: *Lynndie England skyldig till fångövergrepp*. På samma sätt kan man uppleva passivkonstruktionen som överflödigt i *Gallup: Turkiet välkomnas till EU av finländarna* (Hbl) där en aktiv konstruktion hade varit mer direkt och kraftfull. Rubrikmakarens val av fokusering kan dock försvara passiven i rubriken (jfr Conon 1973:

156). En god regel (se Andersson-Ek, Andréasson & Edwardson 1999: 142) är dock att låta någon agera i stället för att låta någon ställas som mål för aktion.

6 Adjektiv och räkneord

Eftersom kravet på korthet är väsentligt för rubrikspråket, kan man vänta sig att adjektiv är en ganska eftersatt ordklass i sammanhanget. Andelar på omkring 8 % i mitt material visar ändå på en normal förekomst (se t.ex. Cassirer 1986: 73 där han i ett större textmaterial visar att andelar på 8 % är normalt; jfr också Hultman 2003: 76 som anger att adjektivandelar på 5 % – 10 % är normala i svensk text). Man kan förvänta sig att adjektiven i rubrikerna är mer faktaorienterade än emotivt fokuserade, speciellt därför att materialet består av rubriker i dagstidningar. Detta antagande stöds av det faktum att adjektiven i rubrikparen i de flesta fall är identiska och tyder på en viss stereotypi eller ett frivilligt beroende av FNB:s formulering. Endast i 6 rubrikpar har rubrikmakarna gjort olika val. Detta gäller t.ex. för rubrikparet *Magra fåglar flyger längre* (Vbl) och *Feta fåglar flyger kortare* (Hbl). Inte heller här är adjektiven i sig originella, men fokuseringen i rubriken är olika och börjerimmet på *f* i Hbl:s variant tyder på en emotiv vilja hos den som skapat rubriken.

Adjektiven är fakultativa och icke-konstitutiva för en sats och kan lämnas bort (Bruch 2005: 71, 75). Då rubrikmakarna med sina snäva ramar tar in adjektiv måste man därför utgå från att varje enskilt adjektiv spelar en väsentlig roll i helheten. Därför är det intressant att ur principiell synvinkel betrakta adjektivförekomsterna i notisrubrikerna.

I sin studie i bildtitlar har Bruch (2005: 19ff) kategoriserat de attributiva adjektiven (inklusive räkneord) i 6 grupper (klass, kvalitet, antal, relation, deverbala, färg o. dyl.) och funnit att attribut som anger klass är mest frekventa i hennes material. En liknande klassificering utgående från mitt material visar att Vbl är mer generös med adjektivattribut (44 förekomster) jämfört med Hbl (38 förekomster) men också att attribut som anger klass är sällsynta i båda tidningarnas notisrubriker.

Mest frekventa i båda materialen är attribut som anger relation (*tysk, norra, nästa*). I samtliga fall är attributen väsentliga i sammanhanget som t.ex. betoningen av *tysk* i *Pia*

Sundstedt vann tysk maratonserie (Vbl) och *Pia Sundstedt vann tyska maratonserien* (Hbl). Nästan lika många attribut står för antal (*flera, 21, tusen*). Också här spelar attributen en konstitutiv roll som i *Tusen flyktingar övergivna i öknen* (Vbl, Hbl).

Kvalitet upptar knappt en fjärdedel av attributen i båda delmaterialen (*våldsam, dyrt, litet, stor*). Kvalitetsaspekten är ofta fakultativ i sammanhangen, vilket också kan iakttas i Vbl:s val av attributet *litet* i rubriken *Misstänkt för misshandel av litet barn i häktet*. Hbl utelämnar kvalitetsinformationen i sin version *Man häktad för misshandel av barn*. Hbl har uppenbarligen upplevt adjektivet *litet* som redundant, medan Vbl med sitt val dels indikerar ålder och dels gör det explicit klart för läsaren att det är fråga om ett enda barn. Kategorierna klass och deverbala har endast få förekomster och kategorin färg o. dyl. saknar helt representation i mitt material.

Precis som hos Bruch är det de informativa adjektivattributen som gäller utan direkt emotiva ambitioner. Attributet *våldsam* innehåller dock ett mått av känslor i den rubrik där det förekommer. Vbl har alltså valt en starkare rubrik (*Tre poliser skadades i våldsam biljakt*) än Hbl:s sakliga *Tre poliser skadades i biljakt*.

Adjektiv i predikativ ställning ingår från början i en lösare syntaktisk relation till sitt nomen än adjektiven i attributiv ställning. I rubrikerna utelämnas oftast de betydelsefattiga verben *vara* eller *bli* och frasen får en tätare struktur. I rubriken *Rättegång mot Saddam offentlig* (Vbl) har rubrikmakaren utgått från en predikativkonstruktion medan Hbl har valt ett attributivt grepp i *Offentlig process mot Saddam*. Det kvalitativa adjektivet *offentlig* har av båda rubrikmakarna upplevts som konstitutivt men de syntaktiska lösningarna är olika.

7 Slutord

Min granskning av användningen av de viktigaste ordklasserna i notisrubrikerna visar tydligt att kvantitativt baserade analyser ofta kan bli missvisande. Kvantitativt sett är ordklassförekomsterna i rubrikparen i *Vasabladet* och *Hufvudstadsbladet* mycket likadana. När man fortsätter studien på detaljnivå kommer det med all tydlighet fram

hur komplicerad och mångfasetterad verkligheten bakom siffrorna trots allt är också inom en så snäv ram som notisrubrikens. Trots att de stora likheterna när det gäller innehållet i notiserna kunde väntas leda till stor likhet rubrikerna emellan är det ändå skillnaderna som dominerar.

Skillnaderna möter på ett strategiskt plan i synnerhet när det gäller verben, bl.a. i valet av aktionsart och i valet av tempus och diates i de enskilda fallen. De tydligaste skillnaderna uppstår dock på ordnivå när rubrikmakaren väljer namnform, attribuering eller helt enkelt det enskilda ord som enligt honom är funktionellt men som också bäst lockar och styr läsaren i hans förförståelse. Även om FNB kanske anger grundtakten i rubrikformuleringen står rubrikmakaren själv för förverkligandet av variationerna, också då magra fåglar blir feta eller feta fåglar blir magra.

Litteratur

- Alfvegren, L., L. Conon, J. Danell, M. Gellerstam, K. Larsson & G. Tingbjörn (1976). *Språket i spalterna*. Lund: Studentlitteratur.
- Andersson-Ek, P., K. Andréasson & Å. Edwardson (1999). *Börja skriva*. Stockholm: Ordfront förlag.
- Bruch, N. (2005). *Der Bildtitel. Struktur, Bedeutung, Referenz, Wirkung und Funktion*. Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Cassirer, P. (1986). *Stilistik & stilanalys*. Stockholm: Biblioteksförlaget.
- Conon, L. (1973). *Rubrikspråket på Dagens Nyheters förstasidor I-II*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Conon, L. (1976). Språk och stil i nyhetsrubriker. I: *Språket i spalterna*, 32–52. Red. L. Alfvegren, L. Conon, J. Danell, M. Gellerstam, K. Larsson & G. Tingbjörn. Lund: Studentlitteratur.
- Gröhn, H. (2002). Ihmiset iltapäivälehdien otsikoissa. *Kielikello* 1, 27–29.
- Nordman, M. (1997). Egennamn som förled i dagstidningsrubriker – ett tidsperspektiv. I: *Svenskan i Finland* 4, 139–151. Red. S. Haapamäki. Åbo: Svenska institutionen vid Åbo Akademi.
- Nordman, M. (1999). Rubriker i ÅU förr och nu. I: *Fackspråk och översättningsteori. VAKKI-symposium XVIII. Vasa 14–15.2.1998*, 206–219. Red. R. Ingo, Ch. Laurén, H. Nikula, A. Nuopponen & P. Poussa. Publikationer av Forskargruppen för översättningsteori, fackspråk och flerspråkighet vid Vasa universitet 24. Vasa.
- Nordman, M. (2000). Rubriker som frågor. I: *Svenskan i Finland* 5, 203–214. Red. K. Keski-Raasakka & P. Söderholm. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Nordman, M. (2006). Magra fåglar flyger längre eller Feta fåglar flyger kortare. Två tidningar och två rubriker. Opublicerat manuskript.
- Pilke, N. (2000). *Dynamiska fackbegrepp. Att strukturera vetande om handlingar och händelser inom teknik, medicin och juridik*. Acta Wasaensia 81. Vasa: Universitas Wasaensis.
- Rosenblad, L. (2006). Telefonsamtal med M. Nordman 13.3.2006.
- Sandig, B. (1971). *Syntaktische Typologie der Schlagzeile*. München: Max Hueber Verlag.
- Svenska Akademiens grammatik* (1999). Del 4. Stockholm: Svenska Akademien.
- Svensson, J. (1993). *Språk och offentlighet. Om språkförändringar i den politiska offentligheten*. Lund: Lund University Press.
- Teir, B. (2006). E-post till M. Nordman 28.3.2006.
- Toikkanen, M. (2003). *Språket i huvudrubrikerna på Vasabladet*. Opublicerad avhandling pro gradu. Vasa universitet.